

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

Соціальна адаптація підлітків з числа внутрішньо переміщених осіб методами
інтерактивних технологій

Виконала студентка групи СРб-4
Спеціальності 231 Соціальна
робота
Сиротенко Ангеліна Дмитрівна
Керівник: Мосаєв Ю. В.
Реценент: Коваль В. О.
Нормоконтроль: Бондар П. М.

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 82 с., 3 таблиці, 74 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: соціальна адаптація підлітків з числа внутрішньо переміщених осіб.

Предмет дослідження: процес соціальної адаптації підлітків з числа внутрішньо переміщених в місцях тимчасового перебування за допомогою інтерактивних технологій.

Мета дослідження: дослідити особливості соціальної адаптації підлітків ВПО до нових місць проживання методами інтерактивних технологій та запропонувати їх вдосконалення.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація, порівняння); емпіричні («Самодіагностика типу поведінки в стресовій ситуації» за В.В. Бойко, «Методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації» (автори Д. Холмс, К. Раге).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: здійснено теоретичний аналіз понять «адаптація», «внутрішньо переміщена особа», «соціальна адаптація», «інтерактивні технології», «соціальна адаптація підлітків ВПО»; теоретично обґрунтовано зміст, форми і методи роботи соціального педагога з дітьми-підлітками з числа ВПО.

Практичне значення роботи дослідження полягає у розробці спеціального циклу інтерактивних занять спрямованих на вдосконалення соціальної адаптації підлітків ВПО.

Галузь використання: центри соціального обслуговування, волонтерські штаби.

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ, АДАПТАЦІЯ, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА АДАПТАЦІЯ, МІСЦЯ ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що російське військове вторгнення на територію України, окупація Криму та збройна агресія в південно-східних областях призвели до появи нового соціального явища – внутрішньо переміщених осіб. Тисячі людей були змушені залишити свої домівки та почати нове життя в інших, «безпечних» регіонах. Частина українських громадян стала вимушеними переселенцями, проте всі вони потребують соціально-педагогічної підтримки для успішної адаптації у нових місцях проживання. Це створює нові виклики для нашої країни, тому важливо розробити оптимальні стратегії підтримки цих людей у період воєнних дій.

За таких обставин потреби переміщених осіб вимагають особливої уваги і підтримки з боку держави, активних громадян, громадських організацій і міжнародної спільноти.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) потребують не лише матеріальної та фінансової, а й соціально-педагогічної і психологічної підтримки. Стресові ситуації, спричинені примусовим виїздом зі звичного місця проживання, порушенням стабільності та звичних умов життя, втратою годувальника, друзів, родичів, а також позбавленням батьківської опіки, негативно впливають на психологічний стан та особистість цих людей.

Складне становище внутрішньо переміщених осіб викликає відчуття дискомфорту, зниження соціальної активності та впевненості в собі, підвищення тривоги, агресії та появу негативного ставлення до оточуючих. Особливо ці фактори проявляються в підлітковому віці, коли особа має ще не повністю сформований психологічний стан та не усталене уявлення про навколишній світ. Тому питання соціально-педагогічної адаптації підлітків-ВПО у соціально-педагогічному контексті є ключовим та потребує

комплексного підходу до його вирішення з використанням спеціальних ресурсів, таких, як інтерактивні технології, які будуть спрямовані на полегшення соціального становища вимушених переселенців підліткового віку.

Актуальність розглянутої проблематики визначила вибір теми кваліфікаційної роботи у такій редакції: «Інтерактивні технології як засіб соціальної адаптації підлітків ВПО».

Об'єкт дослідження: соціальної адаптації підлітків ВПО.

Предмет дослідження: процес соціальної адаптації підлітків ВПО до нових місць проживання методами інтерактивних технологій.

Мета дослідження: дослідити особливості соціальної адаптації підлітків ВПО до нових місць проживання методами інтерактивних технологій та запропонувати їх вдосконалення.

На основі мети та гіпотези були визначені такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми соціальної адаптації ВПО підліткового віку.
2. Провести емпіричне дослідження рівня соціальної адаптації підлітків ВПО.
3. Створити цикл занять, спрямований на підвищення рівня соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб підліткового віку.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація, порівняння); емпіричні («Самодіагностика типу поведінки в стресовій ситуації» за В.В. Бойко, «Методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації» (автори Д. Холмс, К. Раге).

Методологічною основою дослідження вибрано комплексний підхід до вивчення соціально-педагогічної адаптації внутрішньо переміщених осіб у воєнний та кризовий період, який розкрито у своїх працях таких вчених, як О. Блінова, І. Зверєва, А. Капська, О. Лішик, В. Панок та ін.

Наукова новизна дослідження полягає детальному вивченні поняття «внутрішньо переміщена особа», «соціально-педагогічна адаптація» та обґрунтуванні особливостей соціально-педагогічної адаптації внутрішньо переміщених осіб підліткового віку, узагальненні рекомендацій щодо підвищення рівня їх соціальної адаптації у місцях тимчасового перебування в умовах воєнного стану.

Практична значущість дослідження полягає у розробці спеціального циклу інтерактивних занять спрямованих на вдосконалення соціальної адаптації підлітків ВПО.

Експериментальною базою дослідження визначено середню загальноосвітню школу №4 м. Київ, Київської міської ради, учні ВПО 7-9 класів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.).

Публікації Сиротенко А., Використання інтерактивних технологій в соціальній адаптації дітей ВПО. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024р.) / Заг. Ред В. В. Нечипоренко. Запоріжжя: вид-во Хортицької Національної Академії, 2024.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 82 сторінок. Додатки викладено на 12 сторінках. Список використаної літератури складає 74 джерел.

ВИСНОВКИ

Результати нашого теоретичного дослідження підтвердили досягнення поставленої мети, вирішення поставлених завдань і стали основою для наступних висновків.

1. Внутрішньо переміщені особи залишають межі своєї країни лише в надзвичайних ситуаціях. Їхнім головним мотивом є уникнення негативних наслідків збройних конфліктів, тимчасової окупації, насильства, масових порушень прав людини, а також надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру.

ВПО мають свої власні особливості та проблеми, які відрізняють їх від інших груп населення, таких, як трата дому та майна; тимчасові місця проживання; соціальна ізоляція; економічна нестабільність; проблеми з освітою; медичні труднощі; психологічний стрес.

Для вирішення цих проблем важливо забезпечити координовану діяльність національних та міжнародних груп, організацій і урядових структур. Це необхідно для забезпечення ефективної підтримки та реабілітації людей з числа ВПО.

2. Сприяння соціально-педагогічній адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є важливим завданням, оскільки такі люди часто зазнають численних труднощів під час зміни місця проживання.

Основні аспекти соціально-педагогічної адаптації внутрішньо переміщених осіб включають:

1. Забезпечення соціальної підтримки.
2. Забезпечення доступу до освіти.
3. Проведення тренінгів та навчання навичкам.

4. Надання психологічної підтримки.
5. Забезпечення медичної допомоги.
6. Робота з сім'ями.

Для успішної соціально-педагогічної адаптації внутрішньо переміщених осіб необхідна співпраця між владними структурами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

3. Було визначено, що допомога дитині підліткового віку інтегруватися в новий колектив, включення її в освітній процес, зменшення рівня стресу, уникнення виділення серед інших учнів в позиції жертви, мотивація до навчання – це частини роботи, яку повинні виконати вчителі. Успішність цієї роботи починається з того, як дитина представлена в новому колективі. Спроба педагога підкреслити складний досвід, через який пройшла дитина у зоні конфлікту, може призвести до несприйняття новачка класом або стати причиною зайвої «героїзації» його минулого

4. Було проведено емпіричне дослідження рівня соціальної адаптації та стресостійкості дітей-підлітків з числа вимушених переселенців. Крім того, ми здійснили діагностику, аналіз та оцінку психоемоційного стану підлітків з числа вимушених переселенців та їх готовності до соціалізації та рівень стресостійкості, визначили їх психологічний тип поведінки у стресових ситуаціях. Дослідження проводилося шляхом опитування та застосування методик для вивчення повсякденного стресу, а також готовності до вирішення критичних ситуацій та спостереження.

За результатами діагностичного дослідження можна визначити, що більшість підлітків з числа внутрішньо переміщених осіб сприймають себе в новому соціокультурному середовищі не дуже впевнено, відчують значні зміни в системі взаємодії з соціумом та мають знижений потенціал самореалізації. У той же час вони свідомо приймають норми та традиції нового місця проживання та підкоряються нормам соціокультурного середовища.

4. Другий етап нашого дослідження передбачав розробку та впровадження спеціальної програми соціально-педагогічної адаптації підлітків ВПО за допомогою інтерактивних технологій.

Наша розроблена програма соціально-педагогічної адаптації включала в себе ряд заходів, спрямованих на засвоєння нових знань, умінь та орієнтацій щодо нового місця проживання, соціально-правової сфери та самостійності. Вона включала в себе теоретичні форми роботи з метою підвищення рівня адаптації учасників та їх готовності до самостійного життя в нових умовах.

Наша розроблена програма соціально-педагогічної адаптації включає в себе ряд заходів, спрямованих на засвоєння нових знань, умінь та орієнтацій щодо нового місця проживання, соціально-правової сфери та самостійності. Вона включає в себе різноманітні теоретичні форми роботи з метою підвищення рівня адаптації учасників та їх готовності до самостійного життя в нових умовах.

Ця програма сприяє підвищенню рівня стресостійкості та соціальної адаптивності, зниженню рівня тривожності, розвитку усвідомлення своїх почуттів та тіла, підвищенню рівня психологічної культури серед підлітків з числа внутрішньо переміщених осіб загалом, пошуку особистісних внутрішніх ресурсів для подолання стресових ситуацій, формуванню навичок ефективної комунікації та саморегуляції. Використовуючи міні-інформаційні блоки, арттерапевтичні методи, психотехнічні вправи, групові дискусії, техніки релаксації, медитації та візуалізації, можна досягти поставленої мети.

